

İŞÇİLERİN HAK KAYIPLARI

Aydınlık Gazetesi, 9 Kasım 2020

Yıldırım Koç

Kapitalist düzen acımasızdır. Kimse kimsenin gözünün yaşına bakmaz. Haklı olduğunuz için hak almazsınız. Güçlü olduğunuz kadar hak alırsınız. Gücünüz azalmışsa veya hasmınızın gücü artmışsa, geçmiş olsun, elinizdeki haklar gider.

İşçiler arasında yaygın bir anlayış vardır. “Verilen hak geri alınmaz” diyen çoktur. Verilen hakkın nasıl geri alındığını benim kuşağım 12 Eylül Darbesi sonrasında yaşamıştı. Şimdi de böyle bir süreç yaşıyoruz.

25 yaşın altında ve 50 ve daha yukarı yaşlardaki işçilerin hiçbir koşul konmadan belirli süreli iş sözleşmesiyle çalıştırılabilmesinin önünün açılmasıyla, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, iş güvencesi ve işe iade davası açma hakları ortadan kalkıyor. Kaçak çalıştırılan işçilerin sigortalanması karşılığında işverenlere destek sağlanırken, işçi haklarına darbe indiriliyor. Böylece işçilerin geçmişteki çalışmaları için sigorta primlerinin yatırılması engelleniyor. İşçiler işten çıkarıldıklarında bu süre için kıdem tazminatı alamayacaklar. İşten çıkarıldıklarında işsizlik ödeneğine hak kazanmak için gerekli sürenin hesabında kaçak çalıştırılan süreler dikkate alınmayacak. Diğer kayıplar da gündemde.

Aydınlık'ta 1993 yılı Mayıs ayından beri köşe yazıyorum. 27 yılı aşkın süredir yazdığım yazılarda iki noktayı sürekli olarak vurguluyorum. Pek bir işe yaramamışa benziyor. Zaten en iyi ve hatta belki de tek öğretmenim hayat olduğunu öğreneli de epeyce zaman oldu.

Verilen hak, o hakkı gerektiği gibi savunmazsanız, elinizden alınır.

Hakları kağıt üzerine geçirmek için verilen mücadele ile kağıda geçirilmiş hakları uygulatabilmek için gereken mücadele birbirinden ayrıdır. Kağıda geçirilmiş hakları uygulamak için de ayrı bir mücadele gerekir.

“KIRMIZI ÇİZGİ”

Kıdem tazminatı işçinin son kalesi filan değil; ancak çok önemli bir kazanımı. İşçilerin, kıdem tazminatının yanı sıra birçok önemli hakkı daha var.

Kıdem tazminatının “kırmızı çizgi” olduğu çok ifade edildi. Ancak, 12.10.2017 gün ve 7036 sayılı kanunla, kıdem tazminatı hakkına önemli bir darbe indirildiğinde tepki gösteren olmadı. Kıdem tazminatı hakkında zamanaşımı süresi 10 yıldan 5 yıla indirildi. “Kırmızı çizgi” o zaman çiğnendi. “Kırmızı çizgi” çiğnendiğinde tepki verilmeyince, çiğneyenlerin cesareti arttı ve “kırmızı çizgi”yi dikkate almamaya başladılar.

SON ZAMANLARDAKİ HAK KAYIPLARI

İş Kanununda işçi aleyhine giderek daha sık kullanılan bir düzenleme, “denkleştirme”dir. Ayrıntısına girmeyeyim. Denkleştirme süresi, 6.5.2016 gün ve 6713 sayılı Kanunla, artırıldı. Yeni düzenlemeyle madde şöyle oldu: “Tarafların anlaşması ile haftalık normal çalışma süresi, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine, günde onbir saati aşmamak koşulu ile farklı şekilde dağıtılabilir. Bu halde, iki aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamaz. Denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile dört aya kadar artırılabilir. (Ek cümle: 6/5/2016-6715/3 md.) Turizm sektöründe dört aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamaz; denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile altı aya kadar artırılabilir.

İş Kanununda işçinin çeşitli nedenlerle çalışmaması durumunda “telafi çalışması” yapılması öngörülmektedir. Eskiden telafi çalışması yaptırılabilen süre 2 aydı. 2020 yılında bu süre 4 aya çıkarıldı. Ayrıca bu süreyi iki katına kadar artırma yetkisi Cumhurbaşkanı'na verildi. İlgili madde şöyle oldu: “Madde 64 - Zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle işyerinde normal çalışma sürelerinin önemli

ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi hallerinde, işveren dört ay içinde çalışılmayan süreler için telafi çalışması yaptırabilir. (Ek cümle:25/3/2020-7226/43 md.) Cumhurbaşkanı bu süreyi iki katına kadar artırmaya yetkilidir.”

İşçi aleyhindeki bu değişiklikler konusunda bırakın demokratik tepkinin gösterilmesini, ciddi açıklamalar bile yapılmadı.

SON GİRİŞİM

Bunun ardından 16 Ekim 2020 günü Meclis'e sunulan ve işçi haklarında önemli kayıplara yol açacak olan kanun teklifi gündeme geldi.

“Kırmızı çizgi” çok kapsamlı bir saldırıyla karşı karşıya kaldı. Ancak bu girişime karşı gösterilen tepki, çok az sayıda kişinin basın açıklamalarıyla sınırlı kaldı.

Bakalım bundan sonra hangi alanlarda hak kayıpları gündeme gelecek. Geçtiğimiz günlerde “Turpun Büyüğü Torbada” başlıklı bir yazı yazmış ve Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun çalışma raporunda yer alan bazı değişik taleplerini özetlemiştim. Anladığım kadarıyla önümüzdeki dönemin hak kayıpları bunlarla da sınırlı kalmayacak.

Türkiye işçi sınıfı tarihinin ilginç bir dönemini daha yaşıyoruz.